

KNÍŽECÍ KNIHA

Karel Schwarzenberg & Karel Hvížďala

GALÉN

Josef 1769–1833
m. Pavlína z Arenberku

PRIMOGENITURA

Marie Eleonora +1848
m. Alfred Windischgrätz

Marie Pavlína +1821
m. Eduard Schönburg

Jan Adolf II. 1799–1888
m. Eleonora z Lichtensteinu

Felix +1852

Ludvíka Eleonora +1884
m. Eduard Schönburg

Marie Matylda +1886

Marie Karolína +1875
m. Ferdinand Brezenheim

Marie Anna +1883
m. August Lobkowitz

Bedřich +1885
kardinal

Adolf Josef 1832–1914
m. Ida z Lichtensteinu

Marie Leopoldína +1909
m. Arnošt Waldstein

Valtr +1841

Eleonora +1938
m. Jindřich Lamberg

Jan 1860–1938
m. Terezie z Trauttmansdorffu

Františka +1951
m. Mikuláš Esterházy

Alois +1937

Marie Aloisie +1942

Felix +1946
m. Anna z Löwensteinu

Jiří +1952

Karel +1902

Terezie Marie +1946

Adolf 1890–1950
m. Hilda z Lucemburku

Karel Felix +1919
m. Petr Revertera

Ida Huberta +1974
m. Petr Revertera

Josefína Gabriela +1965
m. Evžen Czernin

Edmund +1932

Anna Marie +1954

Marie Benedikta +1981
m. Engelbert Groy

Terezie Marie +1979
m. Karel Guttenberg

Josef +1979

Žofie Marie +1935

Jindřich Marie Eleonora +1984
m. Eleonora v. Stolberg

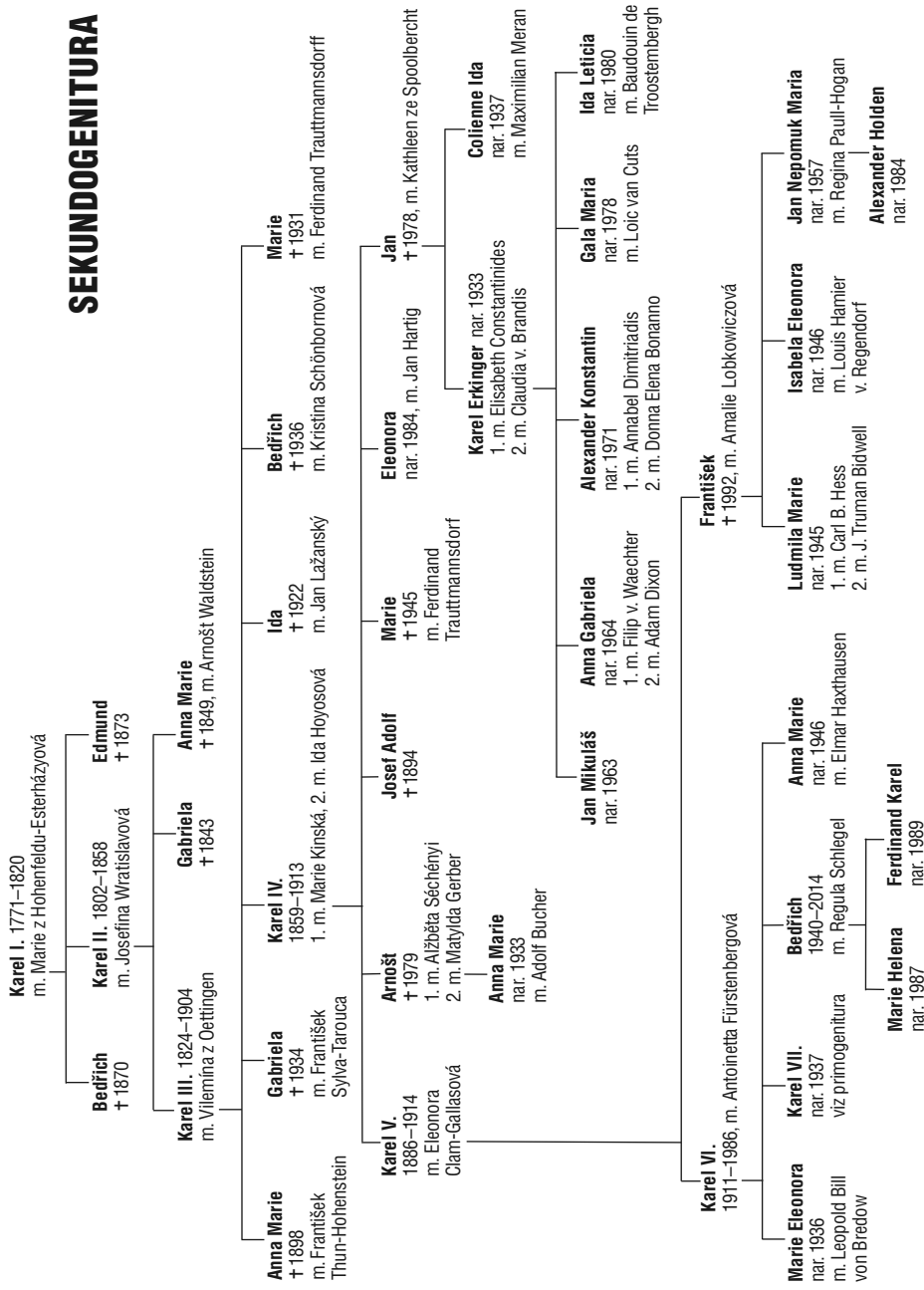
Aižběta nar. 1947
m. Rüdiger V. Pezold

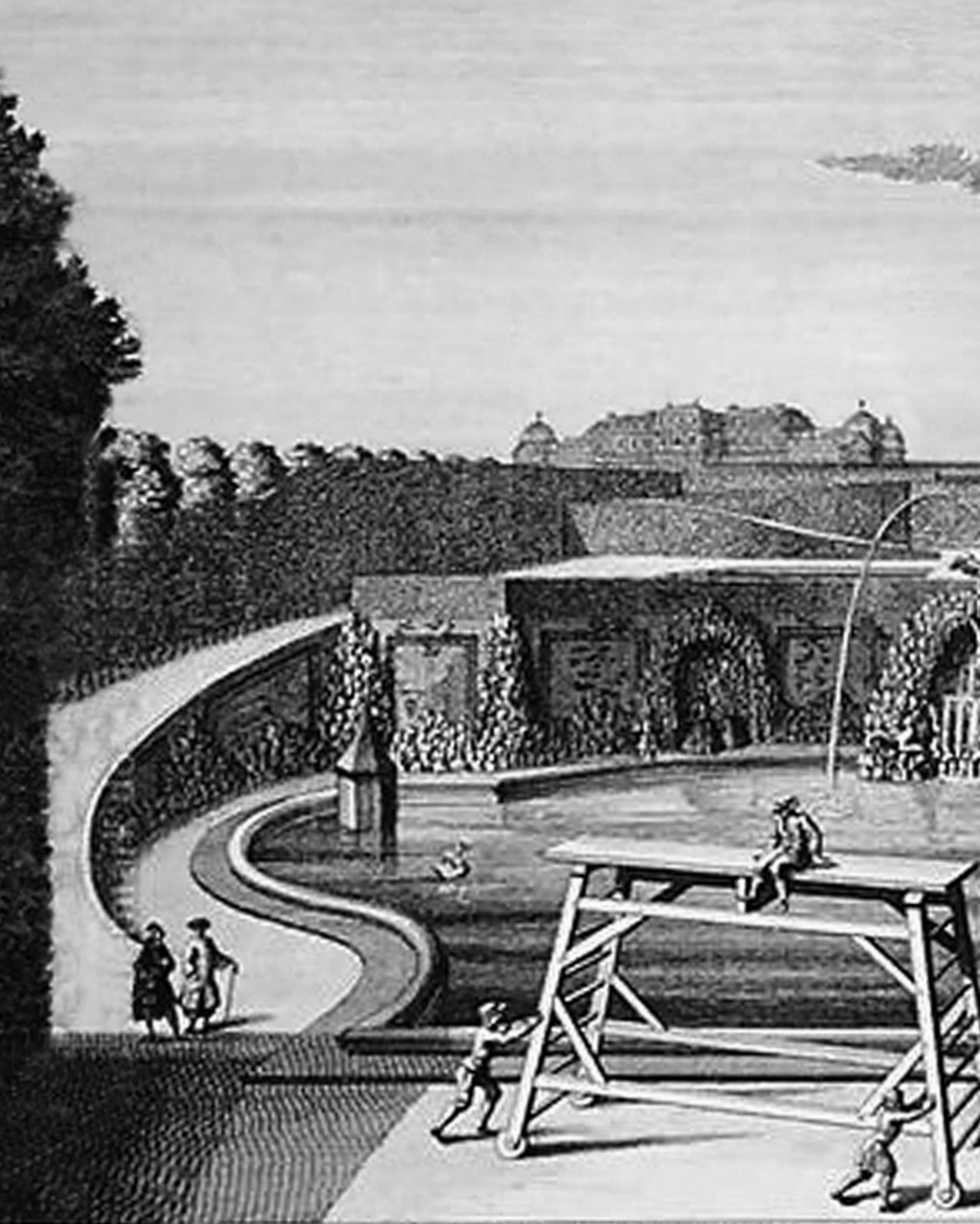
Karel VII. nar. 1937
m. Terezie Hardeggová

Jan Nep. Ondřej nar. 1967
m. Diana Orgovany-Hanstein

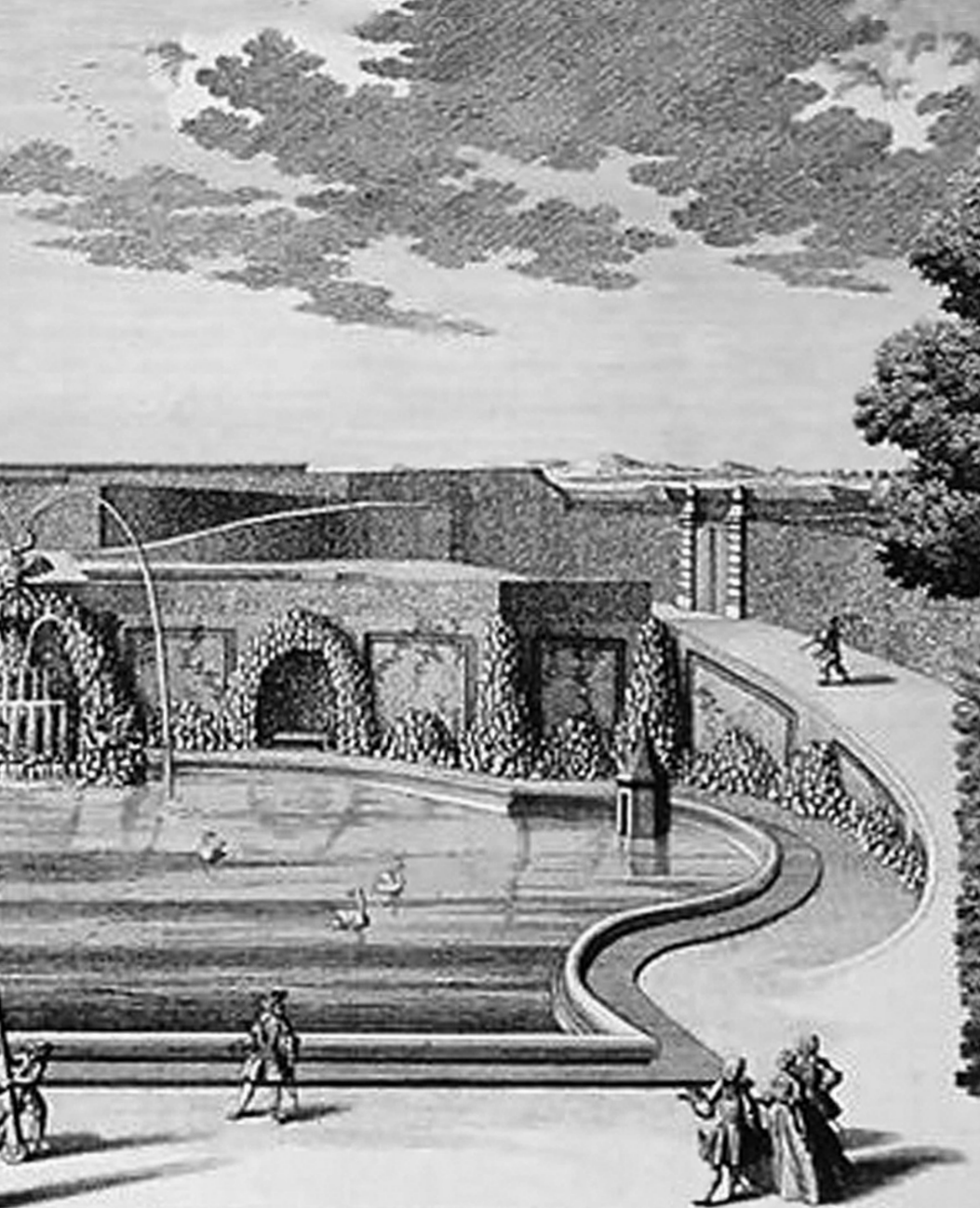
Anna Karolína nar. 1968
m. Peter Morgan

SEKUNDOGENITURA

Obere Cascade in dem Fürstl. Schwarzenbergischen

*Cascade supérieure du Jardin du Prince de
Schwarzenberg*

Zámek Murau v Rakousku

Palác Schwarzenberg ve Vídni

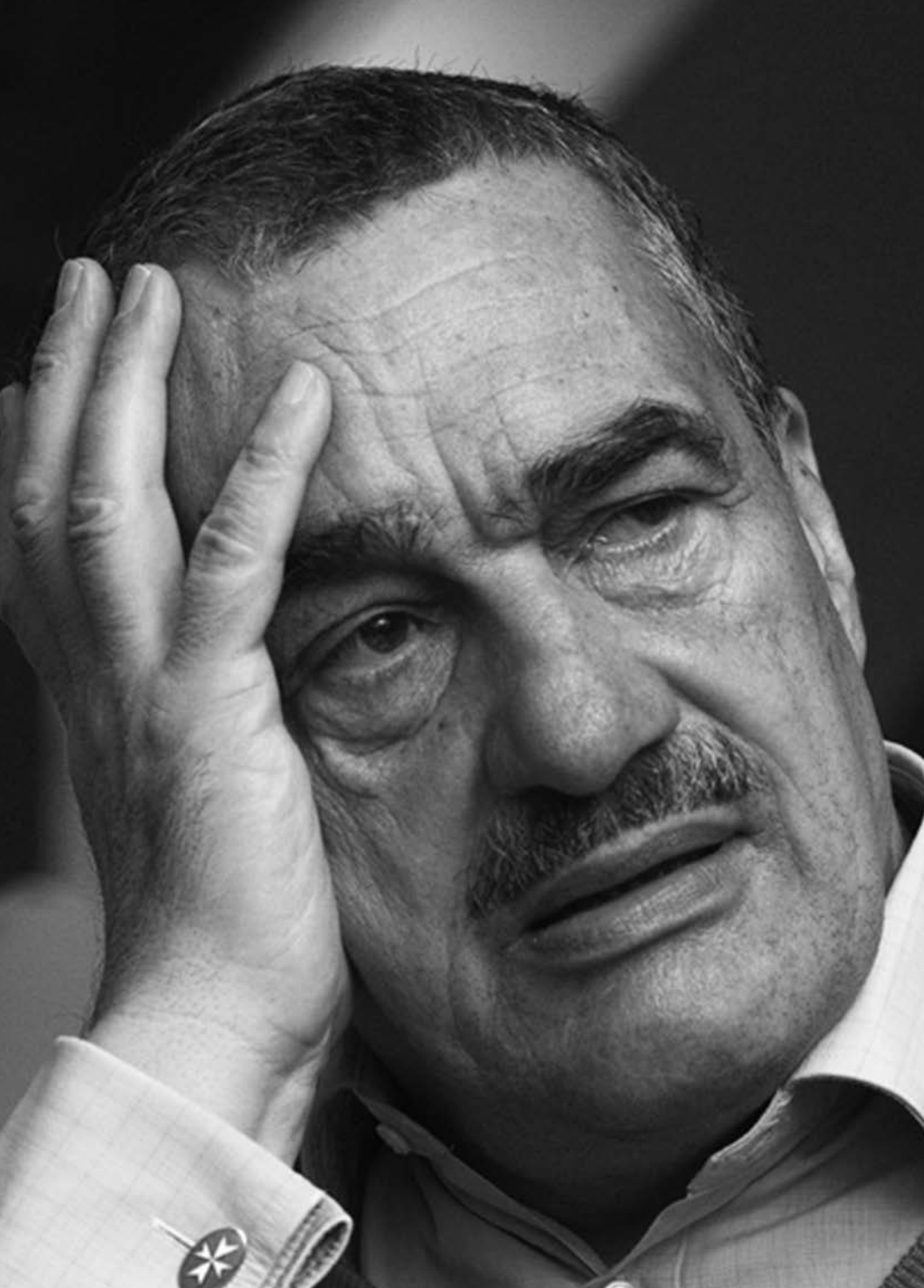

Hrad Orlík v 18. století

Hrad Orlík

KNÍŽECÍ KNIHA

Karel Schwarzenberg

Karel Hvížďala

© Karel Hvizďala, 1997, 2002, 2008, 2015

© Karel Schwarzenberg, 1997, 2002, 2008, 2015

Editor © Karel Hvizďala, 2012, 2015

Epilogue © Jiří Záloha – heirs, 1997, 2002, 2008, 2015

Photos © Karel Cudlín, Jan Kerhart, Jan Malý jr., archiv, 2015

Prologue © Karel Hvizďala, 2012, 2015

Typography © Clara Istlerová, 2015

© Galén, 2015

ISBN 978-80-7492-247-3 (PDF)

ISBN 978-80-7492-248-0 (PDF pro čtečky)

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno

15	Karel Schwarzenberg: intimus evropských dějin / Karel Hviždala
31	1989/1990 Knížecí život
133	1997 Po sedmi letech
147	2001 Po čtyřech letech
163	2008 Po sedmi letech
175	Příloha
181	1990/2012 Knížecí rozhovory
185	Návrat do Čech a práce na Hradě
228	Kandidátem na senátora
248	Senátorem
278	Ministrem zahraničí
334	Spoluzakladatelem TOP 09
357	Kandidátem na prezidenta
387	Post scriptum / Je-li nám všechno jedno, stát pojde
403	Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu / Jiří Zálaha
412	<i>Bibliografie Karla Schwarzenberga</i>
412	<i>Výběrová bibliografie Karla Hviždaly</i>

Hněv a výsměch jsou panské;
rozlítostněnost a lamentace ne.
Chtěl bych vám naopak dát recept:
Když potkáte nějakého *pána*, který si naříká a stěžuje,
podívejte se na jeho rodokmen;
a brzy tam najdete suchou větev.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa

Odbourat závislost člověka na státu,
to je v Čechách a na Moravě nejdůležitější úkol
a předpoklad zdravě fungující společnosti.
Je třeba dát člověku možnost,
aby se samostatně vyvíjel.

Karel Jan Schwarzenberg

Karel Schwarzenberg: intimus evropských dějin

V této publikaci najdete dvě knihy: *Knížecí život*, rozhovor s Karlem Schwarzenbergem, na němž jsme pracovali převážně během roku 1989 ve Vídni a v Scheinfeldu a který vyšel poprvé v roce 1997 a pak několikrát v následujících letech. *Knížecí rozhovory* tuto knihu doplňují a obsahují výběr z interview, které Schwarzenberg poskytl médiím u nás, na Slovensku, v Rakousku, Německu a Švýcarsku za posledních dvaadvacet let, tedy po návratu do Čech.

Knihy vyšla původně u příležitosti Schwarzenbergových pětasedmdesátin a rozhovory jsem vybíral tak, aby pokrývaly všechny nejdůležitější události zmíněných let: návrat do Čimelic a na Orlik, práci pro Václava Havla na Pražském hradě, snahu zachránit některé zchátralé památky, předání správy majetku jak v Německu a Rakousku (který v zahraničí získal po smrti strýce Jindřicha v roce 1965, jenž ho adoptoval: v Karlu Schwarzenbergovi se tak po dvou stech letech zase spojila primogenitura, první rodová větev, se sekundogeniturou, druhou rodovou větví), tak i v Česku (který restituoval) synovi Janu Nepomuku Ondřejovi, budoucímu XIII. knížeti ze Schwarzenbergu, vstup do české politiky, v níž zažil řadu turbulencí, až po dobu, kdy stál u založení strany TOP 09 a stal se jejím kandidátem na prezidenta. Rozhovory tvoří mnohovrstevný obraz tohoto představitele výjimečného rodu, který zná svůj původ od roku 1155, a tudíž je pevně vkliněn do historie Evropy a od 17. století i do českých dějin, což Karlu Schwarzenbergovi umožňuje vždy spatřovat události zasazené do širokého kontextu a zároveň se na ně dívat s osobitým smyslem pro humor (dodnes si lidé pamatují jeho předvolební billboard *Když se kecaj nesmysly, raději spím*), protože zná z rodinného podání mnohé intimní detaily velkých dějin a umí z nich vytvářet nečekané paralely.

O Karlu Schwarzenbergovi lze říci, že v dějinách vyrostl, ač je nikdy na fakultě nestudoval (v Mnichově byl zapsán na lesnické a právnické fakultě, ale po smrti strýce studium přerušil a věnoval se správě majetku), protože ho od mládí obklopovaly: jejich stopy objevíme na všech jeho zámcích a v palácích buď proto, že jsou tam

vystaveny (na Orlíku najdeme obraz Adolfa, jak bojuje s Turky v roce 1599 – od té doby má rod v erbu hlavu Turka s havranem –, a rovněž je zde možné vidět mapu, kterou daroval Napoleon po bitvě u Slavkova v roce 1805 maršálkovi knížeti Karlovi, který ho porazil u Lipska v roce 1813), nebo proto, že tyto budovy byly v různých dobách poničeny či úplně zdevastovány, a to jak bombardováním RAF na konci války – Schwarzenberský palác ve Vídni –, tak nacisty – zámek Schwarzenberg (zde si nacisté zřídili stranickou školu, takže byl plný hákových křížů, a když to na konci války viděli Američané, nechali ho svými vojáky vyplundrovat) –, případně komunisty – zámeček Varvažov (bývalé letní sídlo papežského nuncia v Čechách, které bylo za totality zcela zdevastováno poté, co připadlo JZD) či zámek Čimelice (kde kníže po válce chvíli vyrůstal a kde byla od padesátých let filmařská střední škola).

Karel Schwarzenberg ale restituoval jen to, co náleželo jeho otci jako poslednímu knížeti ze sekundogenitury (a nebylo státní památkou – viz hrad Zvíkov), to znamená Orlík, Čimelice, Sedlec a Schwarzenberský palác ve Voršilské ulici, kdežto majetek primogenitury, tedy starší větve tohoto rodu, kam patřily zámky v Hluboké nad Vltavou, Krumlově, Třeboni, Vimperku, Protivíně a tak dále, Schwarzenberský palác na Hradčanech a řada dalších nemovitostí, lesů a rybníků o rozloze 55 000 hektarů, podle našich zákonů nemohl být po roce 1989 vrácen. Že se o restituci primogenitury kníže nepostaral, mu dodnes vyčítá jeho nevlastní sestra, představitelka této větve Elisabeth Pezoldová, která se s ním již léta soudí o náhradu škody za majetek, který byl její větvi zabrán v roce 1940 a pak v roce 1947, a to přestože byl kníže Adolf odpůrce fašismu, za války žil v USA a finančně podporoval exilovou vládu v Londýně. Jenže české zákony v těchto případech určují restituční hranici datem 25. února 1948. Karel Schwarzenberg majetek rodiny mohl restituovat, protože jeho otci byl z větší části zabrán až v březnu 1948 a zbytek v roce 1950.

Majetek Schwarzenbergů byl však před pozemkovou reformou v roce 1922, kdy přišli asi o 61 000 hektarů půdy, mnohem větší. Před první světovou válkou Schwarzenbergové v jižních Čechách podle W. M. Johnsona vlastnili 127 478 hektarů lesů a luk, čtyři svo-

bodné statky s 18 211 hektary půdy, 12 hradů a zámků, 95 kravínů s výrobnami mléčných produktů, 12 pivovarů, dva cukrovary, 22 pil, grafitové doly, měli patronát nad 73 farnostmi s 87 kostely, zaměstnávali 5 000 selských rodin a několik set úředníků. V Německu má tato rodina zámek a panství Schwarzenberg ve franckém Scheinfeldu, po kterém se jmenuje, v Rakousku zámek Murau s panstvím ve Štýrsku a řadu dalších „obchodních aktivit“ včetně paláce ve Vídni. Díky tomu, že matka Karla Schwarzenberga dlouho vedla pověstný salon ve Vídni, se Karel Schwarzenberg s většinou starších politiků zná od mládí. Rozdíl mezi Karlem Schwarzenbergem a místními novými zbohatlíky a politiky je, jak sám nedávno poznamenal, v tom, že jeho rodina se domohla majetku během více než tři staletí, zatímco zdejší boháči velmi často během necelých tří let. V současné době prakticky celý rakouský a německý majetek rodiny patří schwarzenberské nadaci, kterou řídí šestičlenná správní rada, jež se schází třikrát až čtyřikrát do roka. V čele rady stojí dědičný princ Jan Ondřej a jejími členy jsou dále právníci a daňový poradce. Ustanovením nadace naplnil kníže přání strýce Jindřicha zajistit nedělitelnost rodinného majetku v příštích generacích, protože takhle by mohla zřejmě nadace fungovat po celé 21. století, a zároveň naplňuje starou šlechtickou představu o vztahu k majetku: šlechtic se nemá cítit majitelem, ale pouze dočasným správcem.

Karel Schwarzenberg je sice rodilý Pražák, který se narodil 10. prosince 1937 v porodnici v Bubenči, ale od jedenácti let žil většinou v Rakousku, ač má, jako celá jeho rodina, více než tři sta let v Curychu domovské právo, z čehož se postupně vyvinulo švýcarské občanství. Celé jeho jméno zní: Karel Jan Josef Norbert Bedřich Antonín Vratislav Menas, XII. kníže ze Schwarzenbergu, okněžněný lantkrabě v Kleggau, hrabě ze Sulzu a vévoda v Českém Krumlově. Po návratu do Čech v roce 1990 zjistil, že má i československé občanství, protože mu ho zapomněli odebrat. Do občanského průkazu si kdysi nechal jako povolání napsat „lesník a hostinský“. Vychován byl bilingvně: jeden týden se u nich hovořilo česky, druhý německy a někdy i anglicky, protože jeho matka měla maminku ze Skotska: když byla nervózní, přecházela do angličtiny. Jako příslušník šlechty

se vždy cítil zavázaný svému králi, císaři či prezidentovi – kterému sloužil. Národnostní spory mu byly cizí (ostatně i proto, že je věřící: církev často nehovoří o národech, ale o jazycích), ale velmi silně se u něj rozvinul zemský patriotismus jako tomu bylo i u jeho předků od 18. století. Často bývají citována slova knížete Karla III., která pronesl roku 1871: „Chceme hájit práv těch, co naše síly stačí, nechť stane se cokoliv, až do těch hrdel a statků.“ Tím bylo míněno státoprávní postavení Koruny české.

A za citaci stojí i esej otce Karla Schwarzenberga *Češi a středoevropská myšlenka* z roku 1938, v němž čteme: „Ve střední Evropě obývá jeden národ jedenáctimilionový, jeden osmimilionový, jeden šestimilionový. Jejich etnické hranice a hranice několika národů jiných jsou tak složité, že nelze s nimi politické hranice srovnat. Jejich sousedem je národ sedmdesátimilionový. Jest možno, aby středoevropský národ sám se pokusil odolat sousední moci a sám chtěl organizovat střední Evropu? Tak učinil český národ za Přemysla II., uherský za Matyáše I., rakouský za Marie Terezie a Josefa II. Předpokladem k tomu je neobyčejně dobré uspořádání věci vnitřních a neobyčejně nadaný vladař. Schází-li tyto podmínky, zbývá toliko dvojí řešení: buď se podřídit cizí moci, anebo společně utvořit velmoc.“ Zřejmě i proto je dnešní kníže Schwarzenberg příznivcem Evropské unie.

Otec Karla Schwarzenberga byl heraldik a historik, autor několika historických knih a řady esejů publikovaných především v revue *Řád a Národní obnova*, po válce v revue *Vyšehrad*, muž, který hovořil šesti jazyky a překládal, zejména z francouzštiny. Kvůli svému vzdělání a vztahu k Čechám byl rovněž autorem *Prohlášení historické šlechty* předaného v září 1939 prezidentu dr. Emilu Háchovi, v němž se mimo jiné praví: „Jádro tohoto stavu vždy patřilo k českému národu netoliko kulturně, nýbrž i krví a jazykem. Za raných dob království, kdy celý venkov byl jazykově český, prostředí šlechty bylo rovněž takové. Tato šlechta, původem a jazykově česká, tvořila panující nebo politickou vrstvu Českého státu před vznikem monarchie ‚Domu Rakouského‘ i dlouho potom... Vycházejí z přesvědčení o jednotě našeho národa ve všech složkách, a zejména o tom, že potomci někdejších spolutvůrců a nositelů české státnosti

ještě mohou svému národu a své vlasti za všech poměrů platně posloužit, chceme se vždy a za všech okolností hlásit k českému národu.“ Schwarzenbergova otec je možné považovat za autentického představitele pravice. On věděl, jak sám napsal, že „pravičáctví neznamená protivit se požadavkům dělníků, ale v tom uchovávat si zřetelně tradiční politické myšlenky, tedy vědění, že státy spočívají nikoliv na pískovišti demoliberálních individuí, nýbrž na autoritě“. Zároveň volal po vysoké kulturní vyspělosti a v kultuře se nebránil novotám. Tvrdil, že „na určitá témata by ve veřejném prostoru měla být zavedena koncese, aby o nich hlupáci, byť ve vysokých státních funkcích, nesměli mluvit“. A dodával: „Ničema se nepostaví za správnou věc, a za hlouposti nelze bojovat.“ Po otci zřejmě Schwarzenberg zdědil i zájem o média, a tak vždy podporoval nezávislé tiskoviny: v Rakousku Trend, Profil a další aktivity Oscara Bronnera, zakladatele novin Der Standard, a u nás v počátcích Týden a později Respekt.

I matka Karla Schwarzenberga, princezna Antonie Fürstenbergová, je ze starého knížecího rodu, který své předky zná od roku 1050: pocházejí z linie rodu hrabat z Urachu; jeden z příslušníků tohoto rodu, Heinrich, nesl v bitvě na Moravském poli dne 26. srpna 1278 říšskou standartu. Sekundogenituře Fürstenbergů patřilo křivoklátské panství, tedy Křivoklát, Krušovice, Nížbor (u něhož si po roce 1989 koupil Karel Schwarzenberg zámeček Dřevíč a učinil si z něj po důkladné rekonstrukci své sídlo), Skřivaň, Podmokly a zámek v Lánech, kde je dnes letní sídlo prezidenta. Matka Karla Schwarzenberga pochází z rakouské větve, i když její otec Karel Emil se narodil v Praze ve Fürstenberském paláci, kde je dnes polské velvyslanectví. Po pozemkové reformě v roce 1922 museli Fürstenbergové odstoupit státu Křivoklát a Lány; zbytek majetku, který byl v Čechách, rozprodali: tehdy se těžiště rodu přesunulo definitivně do Rakouska a Německa. Poslední Fürstenberg, který se narodil v Čechách, a sice na Dřevíči dne 28. června 1923, byl Joachim Egon, jehož syn Heinrich je nynější hlavou rodu. Již jen z těchto několika poznámek je zřejmé, že vést pro Schwarzenbergovu matku salon ve Vídni (který sloužil ještě v padesátých letech potřebám komunikace podobně jako v současnosti televize, mobilní telefony

nebo internet) nebyl žádný problém: mezi nejvyšší šlechtou, politiky a diplomaty se pohybovala odmalička, jeden z jejích předků byl nejvyšší purkrabí Království českého, rodina podporovala rozvoj průmyslu, věd a umění, podílela se na financování Národního muzea v Praze a provozovala kromě jiného pražskou koněpřežku. A proslavená Amálie, jak se nazýval pavilon, kam si Václav Havel zval intelektuály k diskusím nad různými důležitými tématy, byl zřejmě v Lánech původně postaven pro dámské čajové dýchánky, které tam pořádali Fürstenbergové.

Za ženu si Karel Schwarzenberg v roce 1967 vzal MUDr. Terezii, hraběnkou z Hardeggu na Kladsku a v Machlande, narozenou dne 17. února 1940. I ona pochází ze starého rakouského rodu. Hardeggové byli polní maršálové, generálové a právníci. Dnes mají hlavní sídlo na zámku v Seefeldu a provozují jedno z velkých vinařství v Rakousku. Spolu mají dvě děti: Jana Nepomuka Ondřeje, který se narodil v roce 1967 (a v roce 2010 se oženil s osmatřicetiletou baronkou Dianou Orgovanyi-Hanstein, povoláním grafičkou), a Annu Karolínu, narozenou o rok později (ta žije v Londýně, má za manžela scenáristu Petera Morgana a sama se věnuje natáčení reklamních filmů). V roce 1988 bylo manželství Schwarzenbergových rozvedeno, ale po dvaceti letech, dne 25. července 2008, se znovu vzali. V roce 1992 utrpěla kněžna Schwarzenbergová při lyžování těžký úraz páteře. Karel Schwarzenberg ji nechal převézt do Spojených států, kde ji s velkým úsilím vyléčili, o čemž napsala knihu *Mein Weg zurück ins Leben, Moje cesta zpátky do života*, která vyšla i u nás v překladu. Kromě jiného je i autorkou knihy *Krebs, heilende Krankheit – Rakovina, léčící nemoc*.

Byla to právě tradiční rodinná výchova k odpovědnosti za lidi, která přivedla Karla Schwarzenberga nejprve do čela Mezinárodní helsinské federace. Během doby druhého totalitního zřízení pomáhal disidentům v celé střední a východní Evropě a tak hned po 17. listopadu 1989 ho právě tato činnost přivedla i na Pražský hrad, kde jako kancléř stanul po boku prezidenta Václava Havla. V následujících letech 2004 až 2010 byl senátorem za Prahu 6, od roku 2009 je předsedou strany TOP 09 a jako ministr zahraničí působil ve dvou vládách – premiéra Topolánka a premiéra Nečase.

O Schwarzenbergově vstupu do politiky jsme v roce 2008 spolu hovořili a tehdy mi řekl: „Chcete-li některé věci prosadit a působit v politice, tak vám nic jiného nezbude, než se ucházet o nějakou ústavní funkci buď v dolní, nebo horní komoře... Prostě několik věcí mě tady štvalo a dodneška štve. Kvůli zkušenostem, které jsem měl, a díky tomu, co jsem viděl a co jsem tady zažil, jsem si řekl, že bych mohl s něčím v této zemi pohnout.“ Jeho rod ho k tomu zavazuje, chce-li důstojně obstát vedle svých předků v rodinné hrobce u Třeboně, protože jeho předci byli nejen vojevůdci, biskupové a kardinálové, ale i diplomaté, poslanci Českého sněmu i Říšské rady a kníže Felix byl ministerským předsedou s titulem kancléře v revolučních letech 1848 až 1852. A jako oni dobře věděli, že ač zastávají mocné úřady, musí si umět kleknout každý den v kapli před Bohem, tak on ví, že musí ctít nejdůležitější dokument moderního státu, Ústavu.

Když jsem v roce 2001 s Karlem Schwarzenbergem pro nakladatelství Paseka připravoval druhé vydání našeho rozhovoru *Knížecí život*, zeptal jsem se ho, proč my Češi a Moravané tak často selháváme v politice. Bez rozmýšlení odpověděl: „Protože lžeme a podvádíme. Přece každý soudný člověk musel vědět, když se národu namlouvalo na začátku devadesátých let, že dáme českou cestou hospodářství do pořádku, že je nemožné budovat kapitalismus bez kapitálu. To tedy možné rozhodně není. Nebyli jsme ochotni si přiznat, že jsme za těch čtyřicet let komunismu hodně zaostali. Prostě věděni, jak se vyrábí, jak se prodává, jak se organizuje, u nás vymizelo, a že naše výrobky jsou zastaralé, že se z toho musí hned vyvodit patřičné důsledky, to nikdo na rovinu neřekl. Žili jsme ve lži. Vůbec, během hospodářské reformy se říkalo mnoho nepravd. Akce Čisté ruce skončila zase tím, že ruka ruku myla. Hladina korupce nepoklesla. A souvisí to také s tím, že ti, kdo tady o sobě tvrdí, že jsou pravice, mají od pravicových myšlenek vzdálenost, jako je z Ulánbátaru do Paříže. A to, co se zde nazývá sociální demokracií, je velmi vzdálené od toho, kam se tyto strany vyvinuly v Evropě. Prostě tady každý o sobě tvrdí něco jiného, než čím ve skutečnosti je. Tedy lže.“ Karel Schwarzenberg hovoří trochu archaickou češtinou a i jako ministr zahraničí se chová trochu jako

muž z minulého století: místo esemesek na setkání ministrů zahraničí kolegům posílá lístky, na kterých někdy vtipně a jindy moudře glosuje v různých jazycích jejich vystoupení, čímž si získává u partnerů velkou úctu. Nedávno, jak mi sdělil jeden z jeho úředníků, třeba poslal kolegovi při setkání, které se zabývalo událostmi na Středním východě, vzkaz tohoto znění: „Mluvíme-li o solidaritě arabských zemí, nesmíme zapomenout, že to je něco podobného jako křesťanská láska.“

Ve vnitřní politice si bohužel tak velký respekt, zejména u intelektuálů, Karel Schwarzenberg nezískal, protože třikrát vyhrožoval, že odejde z vlády, a nikdy tak neučinil. V roce 2007 to bylo kvůli kauze pana Jiřího Čunka, na kterou si nejspíš všichni starší čtenáři pamatují. Tehdy totiž prohlásil, že pokud se prokáže, že tento politik přijal půlmilionový úplatek od firmy H & B, bude muset pan Čunek opustit vládu, nebo on odstoupí. Trval na bezpodmínečném objasnění, protože kolem zastavení trestního stíhání pana Čunka panovalo tolik nejasností, že žádný soudný člověk se podezření nemohl ubránit. Řekl: stačí, když pan Čunek své účetnictví předá nezávislé auditorské firmě, která ho posoudí, a já pak posudek vyvěším na internetu a panu Čunkovi se omluvím. Pokud se tak nestane a pan Čunek zůstane ve vládě, podám demisi.

Jenže vše bohužel dopadlo jinak: Jiří Čunek sice 7. listopadu 2007 vládu dočasně opustil, ale výsledek auditu finančních poměrů pana Čunka u americké firmy Kroll nezavdal ani příčinu k tomu, aby z vlády odešel místopředseda Čunek, ani k tomu, aby z ní odešel ministr Schwarzenberg. To byl závěr, který skoro nikdo nečekal a který auditorskou firmu i Karla Schwarzenberga v očích veřejnosti poprvé poškodil. Všichni analytici tento závěr považovali za nejméně pravděpodobný už proto, že jeden ze státních zástupců, který spis znal, tehdy naznačoval, že v kauze pana Čunka zůstávají nesrovnalosti. Vyšetřování vyšumělo do ztracena, přestože Karel Schwarzenberg auditorské firmě zřejmě zaplatil něco přes milion korun. Pan Čunek se do vlády nakonec 2. dubna 2008 vrátil, což bylo dle renomovaných právníků nejspíš způsobeno tím, že auditorská a detektivní firma zkoumala majetkové poměry pana Čunka namísto trestního oznámení o převzetí úplatku ve výši půl milionu.

Zadání, které dostala zahraniční firma od knížete, či spíše od jeho poradců, bylo zavádějící: půl milionu se totiž v nákladech na stavbu domu snadno ztratí.

Podobně Karel Schwarzenberg vyhrožoval odchodem z vlády v roce 2011 kvůli působení krajně pravicového a nacionálního extremisty Ladislava Bátory na ministerstvu školství, kde měl možnost ovlivňovat výuku a kam ho doporučili lidé z okolí Václava Klause. Pan Bátora zůstal ve funkci, v níž působil na výchovu mládeže, až do konce roku, ale nakonec ji přece jen musel opustit. Kníže z funkce neodstoupil, i když v tomto případě jeho tlak zřejmě k odchodu pana Bátory, který tento úředník ohlásil 14. října 2011, trochu napomohl. Tehdy protestovala ovšem i celá intelektuální veřejnost, zatímco lidé kolem prezidenta si nejspíš zkoušeli, do jaké míry je možné v naší společnosti veřejně i ve státní správě hartusit s národovectvím.

A v roce 2012 Karel Schwarzenberg oznámil, že by nemohl být ve vládě, která vede Českou republiku mimo hlavní proud evropské integrace. Jak prezident Václav Klaus, tak premiér Petr Nečas v takové politice pokračovali, odmítli podepsat smlouvu o evropské rozpočtové unii, a Schwarzenberga dokonce veřejně uráželi, ale on ve vládě přesto zůstal – jak sám řekl, v dobré víře, že se po odchodu prezidenta Klause česká politika změní a on k tomu bude moci přispět.

To vše budilo u mnohých podezření, že loajalita Karla Schwarzenberga vůči vládě je větší než jeho péče o zachování cti a dobrého jména. I to však do jisté míry patří k tradici knížecích rodin, které měly vždy jako prvořadý úkol sloužit císaři či králi, a to dokonce za cenu vlastní újmy. Jenže prezident či premiér není císař a jako takový neodvozuje své postavení od Boha. Od knížete většina lidí čekala, že ukáže, že mentalita cti nakonec vždy zvítězí nad mentalitou lsti, že lev je vždy silnější než liška. Zatím to vypadá tak, jak řekl jeden americký antropolog, že u nás byla politická kultura coby „budova opery“ nahrazena kulturou „cirkusového stanu“, což čeští politici zvláště v roce 2012 svým chováním dennodenně předvádějí. To samozřejmě k rehabilitaci politiky jako řádného řemesla v tak zdevastované zemi nepřispívá. Zároveň jsme kvůli kulturní

diskontinuitě a dvěma totalitám zapomněli, že žádná praktická politika nemůže bazírovat jen na ideálních řešeních, ale skoro vždy se týká výběru té nejlepší z většího množství zpravidla nikoli optimálních možností. Tím vlastně Karel Schwarzenberg zdůvodňuje i spolupráci ve straně TOP 09 s ministrem financí Miroslavem Kalouskem, který byl jako náměstek ministra v devadesátých letech v médiích obviňován z odpovědnosti za miliardové škody při armádních nákupech a později některými politiky i za působení v kauze Gripenů. Nikdy proti němu ale nebylo zahájeno vyšetřování, a tudíž nikdy nemohl být ani trestně stíhán; většina těchto kauz je dnes promlčená. Ani zdlouhavé projednávání zdanění hazardu z poslední doby ministru Kalouskovi ke cti neslouží, a to zvláště v době krize a úsporných opatření – protože státu unikají miliardy. Karel Schwarzenberg vztah ke Kalouskovi komentuje slovy: „Z pytláků bývali vždycky na stará kolena dobří hajní.“

O ideálních řešeních se dá snít jen v totalitě, protože ta je de facto vězením, zcela odtrženým od skutečného světa – a otevřeně vyznávat ideály lze za vysokou cenu pouze v disentu, jako to velmi důsledně činil Václav Havel. Jakmile však vstoupil do praktické politiky, také byl nucen učinit řadu kompromisů. Tohle všechno Karel Schwarzenberg zažil na vlastní kůži: důvěrně poznal snění disentu o demokracii i to, jak si Západ užíval demokracii. Také ví, jak v této knize sám říká, že snaha o pozitivní změny představuje „práci na dlouhou trať“, protože národ vyměnit nelze.

Český osud připomíná příběh z Chestertonova fantastického románu Koule a kříž, který rád čítával otec Karla Schwarzenberga. V tomto díle reakční katolický horal Mac Ian vidí ve snu konečně to, po čem on a jeho předkové po dvě století toužili: návrat starobylé vládní autority, řádu a krásy. To vše mu nabízí tajemný duch pod jednou podmínkou: má snést nespravedlnost jako základ obnoveného řádu. Mac Ian to odmítne přijmout a pokusitel se ukáže jako ďábel. Nazve Mac Iana zrádcem a vrhne ho do propasti.

Karel Hvíždala, 2012 a 2015, Nevězice

P.S. Volba prezidenta České republiky v roce 2013, které se zúčastnil i Karel Schwarzenberg, který byl tehdy ministrem zahraničí, byla vyhlášena na pátek a sobotu 11. a 12. ledna, druhé kolo o dva týdny později na 25. a 26. ledna 2013. Šlo o první přímou volbu prezidenta. Vítězem prezidentských voleb se v druhém kole stal Miloš Zeman, který získal 2 717 405 hlasů. Karel Schwarzenberg 2 241 171 hlasů. Ve funkci ministra skončil Karel Schwarzenberg společně s tímto kabinetem 10. července 2013, kdy prezident Miloš Zeman jmenoval úřednickou vládu Jiřího Rusnoka. Následně byla 28. srpna 2013 dolní komora Parlamentu prezidentem rozpuštěna, čímž skončil i Schwarzenbergův poslanecký mandát. Znovu byl zvolen v předčasných sněmovních volbách v roce 2013 a v nové sněmovně se stal předsedou zahraničního výboru. Frankfurter Allgemeine Zeitung napsal: Češi stáli před pravou volbou. Kníže chtěl pokračovat v Havlově díle po desetiletém přerušení Klausem, Zeman chtěl znovu získat roli nesporného autoritářského vůdce levice.

Toto souborné vydání je rozšířeno o rozhovor z roku 2015 s názvem *Je-li nám všechno jedno, stát pojde.*

Zámek v Čimelicích

Dřevíč

ozítka

Pan, Paní, —St.

Karel Schwarzenberg
jméno a příjmení

je Předsedou
předseda, člen, atd.

MÍSTNÍHO NÁRODNÍHO VÝBORU
v

Čimelicích.

v Čimelicích dne 17. VIII. 1945

Karel Schwarzenberg
Vlastnoruční podpis majitele.

Poznámka: Není-li v průkazce podobenka,
prokazuje osobní totožnost le-
gitimace občanská (úřední)
čís.

S otcem na zahradě v Čimelicích

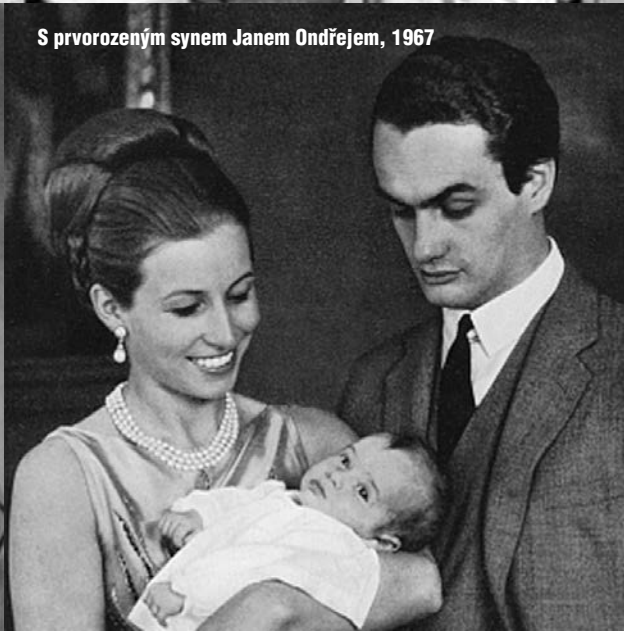
**Kněžna Antonie s dětmi
před emigrací v roce 1948**

Karel VI., otec Karla Schwarzenberga

S prvorozným synem Janem Ondřejem, 1967

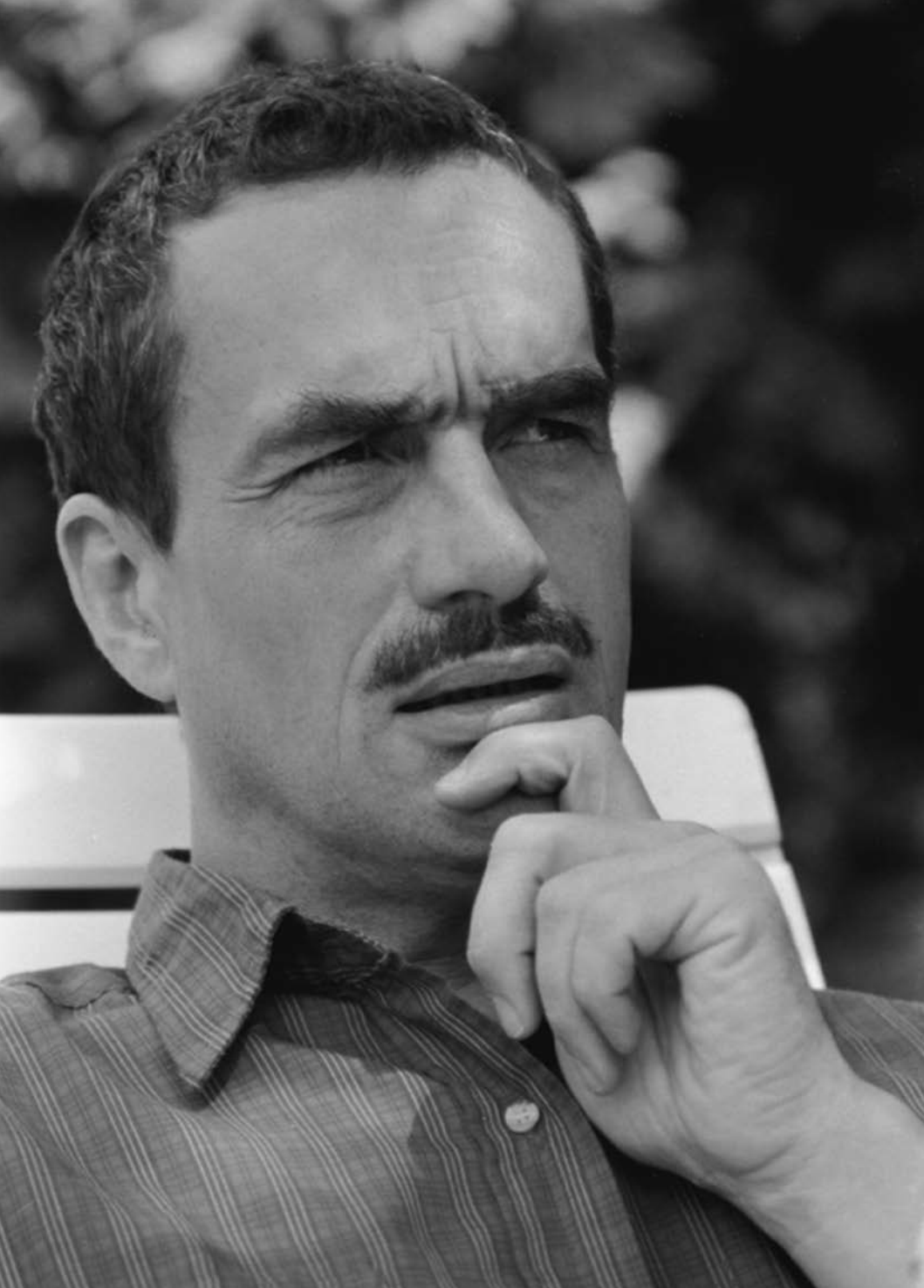
Svatba s Terezou
Hardeggovou

Princ Jan Ondřej Schwarzenberg, 2007

Manželé na zámku Murau

1989/1990 KNÍŽECÍ ŽIVOT

Rozhovor s Karlem Hviždalo

Když dovolíte, začal bych dnes, v roce 1989, od těch nejjednodušších otázek: Kdo je to šlechtic a co to vlastně znamená, být, na konci dvacátého století, šlechticem?

To vůbec není nejjednodušší otázka... Šlechta je stav, který se vyvinul v dějinách mnohokrát v různých formách na celém světě, od Japonska až po Řecko. Mluvíme-li ale o naší šlechtě, tak ta se začala konstituovat do dnešní podoby ke konci vrcholného středověku. Pro Čechy jsou dvě věci charakteristické, jednak že patříme do rámce, do orbity Svaté říše římské, tedy do středoevropského organismu, a druhá důležitá věc je, že Čechy jsou uprostřed Evropy, na křižovatce, a jsme malý národ, proto velmi brzy začíná concubium, svatby, a vliv sousední šlechty, která se v Čechách usazuje. Česká knížata a čeští velmožové, jako třeba Rožmberkové, si často brali za ženy šlechtičny z okolních zemí. Zajímavé na šlechtě v Čechách je, že je velice smíšená a že se v jejích řadách setkávaly vlivy z různých stran, z Itálie, ze Španělska, z Rakouska, z Německa atd. Lze to sledovat již ve středověku, ale nejsilnější vlna se zvedla během třicetileté války. Když se člověk zevrubněji zabývá rudolfinskou dobou, až se diví, kolik rodin už k nám tehdá přišlo z Rakouska, z Německa, z Uher a jak rychle tyto rodiny v Čechách zdomácněly, jak se u nich rychle vyvinul zemský patriotismus.

To je překvapivé, uvážíme-li, jak jsou Čechy malé a jak silné mohlo být pouto těchto rodin k zemi, z které přišly...

Do jisté míry nesmíme zapomenout, že pro šlechtu je nejdůležitější, zrovna tak jako pro každého sedláka, zem, pozemek, a tudíž její vlastenectví vzniká právě z tohoto vztahu k půdě, zatímco stav měšťanský, jak se svého času říkalo, ten si vlastenectví definoval vztahem k jazyku. Tento názor pak zvítězil v devatenáctém století. Cum grano salis, nebereme-li to doslova, tedy s jistým omezením, by se dalo říci, že feudální patriotismus byl odvozen z vlastnictví půdy, na které šlechta sídlila, a buržoazní od jazyka, neboť vzestup tohoto stavu byl závislý na rozvoji obchodu a školství, které je závislé vždy na řeči. Pro proletariát je pak zase nejdůležitější zajištění základních životních podmínek, a tudíž hledisko třídní.

Já bych se v našem rozhovoru nyní rád vrátil na začátek, a sice k otázce, jak šlechta vůbec vznikla... Šlechta se konstituovala, ale spoň tak jsme se to učili, z nejzdatnějších bojovníků kolem knížete...

Z knížecí družiny, ale o tom je spousta teorií. U všech indoevropských kmenů, tedy od Indie přes Slovany až ke Germánům, máme na vrcholu hierarchie posvátné královské rodiny... Spousta řeckých královských rodin například tvrdila, že pochází přímo od toho či onoho boha, a dodnes je oficiální rodokmen japonského císaře odvozen od bohyně Slunce. Merovingové (Merovejci) měli ještě v tomto smyslu slova báječný původ. Tedy na jedné straně původní funkce knížete byla sakrální, a v češtině se dokonce udržela i v tom slově kníže, kniaz, kněz, a na druhé profánní, vládnoucí. A ještě dál: jak známo, český národ vznikl z různých slovanských kmenů a jeho důležité rodiny asi pocházejí z těchto kmenů či z družiníků českého knížete, jako třeba Markvartici, kteří snad byli vládnoucím rodem v severních Čechách, či Valdštejnové, kteří se z tohoto rozrodu jako jediní udrželi dodnes. Jak to bylo ve skutečnosti, nikdo neví, to jsou záhady. Víme také ještě o Slavníkovcích a o knížatech Lučanů. Pak o ostatních českých rodinách stavu panského, které měly vysoké postavení od středověku, jako různí pánové z Růže nebo ještě dnes kvetoucí Šternberkové, Ronovci či na Moravě Kounicové a Žerotínové. Kromě stavu panského byli zemané, tedy stav, který byl původně služebný, ale časem přerostl v šlechtu. Některé rodiny se v tomto vzestupu zastavily, a některým se podařilo dostat až docela nahoru. Tak to bylo v celé Evropě. Tedy šlechta pomalu vzniká z různých pramenů a teprve až koncem středověku se víceméně stabilizuje, takže můžeme mluvit o královských rodinách, pak o velkých rodinách, které jsou s nimi spřízněny, tedy víceméně o knížecích rodinách.

To jsou i hraběcí rodiny, nebo ne?

Nene, hraběcí titul se v Čechách objevil velmi pozdě... Řekněme to takhle: Co byl hrabě? Byla to instituce karolínské organizace říše. Tedy comes, graf, hrabě, když to přeženu, byl vlastně okresní hejtmán, tedy něco jako předseda ONV. Tato instituce se ve středověku velice brzo stala dědičnou a z této funkce se vyvinula stará dynas-

tická hrabata v Německu, z nichž některá se usadila v Čechách, jako třeba známá hrabata z Plavna, později Fürstenbergové a jiní. Království české hrabat nepotřebovalo, tak veliké nebylo. Měli jsme systém zemských hejtmánů a v raném středověku purkrabí na královských hradech. Přemyslovci dávali dobře pozor, aby se tento úřad nestal dědičným, protože věděli, že by potom mohli mít stejné nepříjemnosti jako císařové, kterým se správa říše zprivatizovala, což oni nechtěli. Česká šlechta tedy měla jen dva stavy: panský a zemanský. První a jediné hrabství v Čechách bylo hrabství kladské, které pro syny zorganizoval Jiří z Poděbrad. Ti ho pak prodali a koupila ho hrabata z Hardeggu, tedy rodina mé bývalé ženy, ti to ale také potom brzo prodali a hrabství se vrátilo Koruně české. Ale protože se stalo entitou, bylo ho možné později, za Bedřicha II., od Čech odtrhnout spolu se Slezskem. V šestnáctém století se v Čechách usadilo také několik cizích šlechtických rodin, které ovšem používaly hraběcí titul. Podle českého sněmu v Čechách nebyl. Teprve po Bílé hoře se začínají v Čechách množit tituly. To patřilo k barokní lásce k okázalosti, a proto se tak rozhojnily. Do sedmáctého století vlastně českých hrabat nebylo. Největší český velmož, který se ženil s dcerami největších říšských knížat, miním Rožmberka, byl dominus. Nepotřeboval žádný titul. Byl Rožmberk, a to stačilo. Každý ho znal.

Sledujme ale dále hierarchii šlechtických titulů...

Jak už jsem řekl, s třicetiletou válkou u nás zdomácněl víceméně říšský systém titulů a to trvalo až do devatenáctého století. Existovaly vedle sebe vždy říšský titul Svaté říše římské a potom titul, který uděloval císař jako král český. Aby to nedělalo těžkosti, uděloval se takový titul paralelně, většinou v týdenním odstupu. Byla-li to ovšem rodina, která sídlila v Čechách. Tehdy tedy bylo mnoho hrabat, ale málo českých knížat. Dříve než v Čechách byla knížata ve Slezsku, kde žily různé odnože původní vládnoucí rodiny Piastovců. Potom k nim přibyli synové Jiřího z Poděbrad, Minstrberci. Rodiny sice vymíraly, ale ten, kdo dědil, získal i titul. První, kdo tento titul takhle dostal, byl Karel Liechtenstein. Stal se knížetem

opavským. Tato rodina je vůbec zajímavá, protože po celou dobu svých dějin byla usídlena jak na Moravě a v Čechách, tak v Rakousích. Myslím, že jsou dnes nejstarší moravskou panskou rodinou, která ještě existuje. Byli totiž usídleni v Mikulově a podle toho, jaká byla politická situace, tak patřili víc tam nebo sem, ale Karel Liechtenstein, který po Bílé hoře předsedal neslavně proslulému tribunálu, se zrovna tak jako Valdštejn narodil jako český bratr. Dnešní vládnoucí kníže z Liechtensteinu mi říkal, že ještě do začátku osmnáctého století liechtensteinská ústřední kancelář měla jakožto úřední řeč češtinu. Teprve později byla nahrazena němčinou. Byl to logický důsledek skutečnosti, že větší část liechtensteinských statků byla na Moravě. Dalším knížetem byl Valdštejn, který se stal vévodou frýdlantským, a Eggenberg, který přijal titul vévody krumlovského. Existoval ještě jeden Liechtenstein, který byl knížetem v Moravském Krumlově. Ti ostatní, jak už jsem říkal, byli slezská knížata, Lobkowiczové atd. Když ale Bedřich II. dobyl Slezsko, nemohly mít tyto rodiny v Prusku statky a jako odškodnění dostali Lobkowiczové vévodství v Čechách, Roudnici. Jak tedy vidíte, českých knížat, vévodů, bylo poskrovnu. Zajímavé je, že jediný hraběcí titul, který byl udělen ve spojení s českým místem, je Metternichův hrabě kynžvartský, ale je to vlastně unikát. V osmnáctém a devatenáctém století se tituly rozmnožily. To už tak je, každý titul má svou inflaci. Ale k tomu, co nás zajímá: česká šlechta vznikla z různých pramenů a to rozpolcení, které existovalo, má staré kořeny, protože šlechta v Čechách byla vždy dvojjazyčná, jak ve středověku, tak před Bílou horou. To vlastenci z různých důvodů neradi slyší, ale je to pravda. Například ze sedmadvaceti popravených na Staroměstském rynku byla valná část, počínajíc Jáchymem Ondřejem Šlikem, německojazyčná...

**Lze to tvrdit s takovou jistotou? Byl to jistě Šlik a někteří z měšťanů...
Přece tenkrát nedostal nikdo inkolát, když řádně nemluvil česky...
Teprve po třicetileté válce je zavedena dvojjazyčnost. Všechna jednání až do roku 1647 musela být vedena výhradně česky, a proto je i šlechtická literatura, viz třeba *Alexandreida* z přelomu 13. a 14. sto-**

letí a *Dalimilova kronika*, kterou známe z prepisů ze 14. a 15. století, psána česky...

Co říkáte, je zajisté pravda, ale na druhé straně musíme vidět, že ke Koruně svatováclavské tehdy patřily vedlejší země: Slezsko a Dolní a Horní Lužice a tam byly usazeny rodiny, jejichž mateřštinou byla němčina. Vzpomeňme třeba takové Ráderny z Frýdlantu, kteří po Bílé hoře o všechno přišli. To byla německy mluvící rodina. Okolo Frýdlantu byla typicky německá enkláva, kde obyvatelstvo tehdá mluvilo německy, a oni samozřejmě taky, jako jejich sousedé v Sasku a v Lužici. Ovšem řeč českého sněmu byla samozřejmě česká, to znamená, že když tam pan Rádern vystoupil, mluvil česky. Cizinec češtinu musel ovládat kvůli inkolátu, to máte také pravdu, ale sami nejlépe víme, jak to je dnes, když někdo z emigrantů dostává cizí státní příslušnost, musí, pravda, také skládat zkoušku z jazyka, ale většinou se to tak přísně nebere. A dříve to bylo také tak. Rozhodovala politická utilita. Musíme ale rozlišovat mezi rodinami, které třeba v Lužici sídlily staletí, a mezi rodinami, které k nám přišly později jako cizinci a které se pak počestily, jako Krajiřové z Krajku, což byla jedna z nejdůležitějších českobratrských rodin původem z Korutan, nebo Colonna z Felsu, který přišel z Tyrol. Dalimil jakožto typický mluvčí středověké české šlechty neměl rád cizince, to je z jeho kroniky cítit, ale rozlišuje mezi domácími německy mluvícími rodinami a Němci z říše. To je pro něho úplně něco jiného. Byl to projev typického zemského patriotismu jeho doby. Proberete-li to tedy takhle nestranně, vidíte, že tehdejší šlechta již kvůli svatbám a správě musela mluvit jak česky, tak německy.

A co Jeseniové, to byla rodina česká, nebo německá?

To je zajímavá rodina. Jesenští existují dodnes, pocházejí ze Slovenska a dnes je to maďarská rodina. Zním jednoho pana Jesenského tady ve Vídni, je to zdatný obchodník a dosti známý člověk. To je nějaký prasynovec popraveného rektora Jesenia. Jeseniové byli zemanská rodina. Jedna větev se udržela na Slovensku a později se pomaďarštila, druhá byla v Praze, z ní pochází profesor Jesenský a jeho dcera, přítelkyně Franze Kafky, Milena Jesenská.

Byli jsme ale u dvojjazyčnosti...

Jak už jsme řekli, primát české řeči byl ve středověku jasný, ale Čechy a Morava byly územím dvojjazyčným. Už z toho důvodu, že většina měst měla své německy mluvící občany. Podle politické důležitosti u šlechty později jedna, druhá, či dokonce třetí řeč převládla. V sedmnáctém století to byla částečně italština, v osmnáctém francouzština a teprve v devatenáctém století lingua franca byla němčina, za což může po třicetileté válce částečné zubožení české šlechty, a především široké vrstvy drobné šlechty, která v českých zemích na rozdíl od Uherska a Polska skoro vymizela. A na druhé straně silící vliv byrokracie a vliv ve Vídni sídlícího dvora. Tedy koncem osmnáctého století, jak by řekl Angličan, je čeština „non-U“. Ale je třeba připomenout, že byly časy taky jiné, já vám uvedu docela zajímavé příklady. Když bylo České království velice bohaté a čeští pánové nevěděli, co z bujnosti počít, tak byli velmi elegantní. Ve středověku si slavný rakouský básník Kürenberg stěžuje na vídeňské fešáky, že to teď opravdu přehánějí a napodobují českou šlechtu a zdraví se Zdař Bůh. Je to totéž, jako se dnes zdraví kluci anglicky a před sto padesáti lety francouzsky, tak tehdy byla v módě čeština. Nebo druhý příklad z rodiny mé ženy: Hardeggové jsou čistě rakouská rodina, ale v době, kdy měli hrabství kladské a jeden z nich si vzal Rožmberkovou, čímž se stal členem mnohem bohatší a elegantnější české společnosti a seděl v Praze, koupil si statek v Korutanech a nechal se zapsat do zemských desek korutanských. A víte, jak je tam zapsán? Hrabě Hardegg, Bohemus! Zdálo se mu to tehdy fajnovější být Čechem než člobrdou z Dolních Rakous.

K jedné zvláštnosti Čech bych se měl ještě vrátit, a sice k otázce, proč tam vznikaly velkostatky a proč zanikla třída zemanů, tedy to, čemu se anglicky říká „gentry“. Tento stav se udržel v Maďarsku, v Polsku, v Sasku, ve všech sousedních německých zemích, ale v Čechách a na Moravě ne. Jeden z důvodů je, že Rožmberská komora, jakožto nejdůležitější, vynalezla již během patnáctého století velkostatek. Proč říkám vynalezla: velké statky existovaly předtím taky, jenomže pán, který ten statek vlastnil, žil z poplatků svých sedláků a nemyslel na to zabývat se tím jako podnikatel. Rožm-

berské dominium se tedy vedlo zásadně jako podnikatelský velkostatek a od nich se to pak učili ostatní velcí páni v Čechách a na Moravě. Pozoruhodné je, že tohle proniklo ještě tak do Dolních Rakous, a pak je konec. Vlastně až do začátku devatenáctého století se to od nás nikdo nenaučil. V ostatních zemích se starý feudální řád udržel. Z dějin vlastní rodiny vím, že my jsme se zakoupili v Čechách koncem sedmnáctého století, Jan Adolf Schwarzenberg, abych tak řekl, byl manažer arciknížete Leopolda Viléma. Jako každý v té době neměl ani tak velký pán hotové peníze, ale jednou toho našeho nešťastníka musel za práci vyplatit, a tak mu daroval Třeboň. Jan Adolf potom brzo nato koupil Hlubokou. Bylo velké štěstí, že ten Španěl, co tam sídlil před ním, měl revma a neměl rád mlhavé a deštivé počasí v jižních Čechách, takže mu to docela výhodně prodal. Tušil, že pro revma je Španělsko lepší. Časem Jan Adolf koupil ještě panství Vlčice s Hrádečkem – dříve hradem Břečštejn –, kde teď bývá Václav Havel, a tím jsme byli usazeni v Čechách. A protože toto panství bylo daleko a správa tam nefungovala, bylo to jediné místo, kde na našem panství v roce 1775 vypuklo selské povstání. Proto jsme ho o deset let později vyměnili. Právě ten zmíněný Jan Adolf byl velmi moudrý člověk, který záhy rozeznal, že se v jižních Čechách udržel zbytek rožmberské správy a že tam ti lidé něco umějí líp, třeba pěstovat kapry, takže chtěl posílat lidi z Němce do Čech, aby se to taky naučili. Z toho tenkrát vznikla velmi legrační korespondence, z které vyplývá, že Němci se tomu vehementně bránili, neboť nevěřili, že jde o chov kaprů. Měli strach, že chce z věrných evangelíků udělat katolíky.

Ale vraťme se k těm statkům: Proč zmizely?

Protože nepřežily třicetiletou válku a všechny následující vojny, které se obyčejně odehrávaly v Čechách. Míním tím válku polskou, švédskou a rakouskou. Když za takové války přišla soldateska do vesnice, obyvatelstvo vymordovala, krávy sežrala, a co mohl dělat zeman, který, když měl štěstí, to přežil někde na tvrzi? Musel vzít kord a nechat se najmout do armády, aby vydělal peníze, protože statek byl v čudu. S velkostatky byly v té době samozřejmě také těžkosti, správci si stěžovali a ptali se, jak hospodařit, když nemají

lidi, ale přece jenom to měl velký grunt lepší, mohl si pomoct. Mohl přesouvat jak dobytek, tak lidi a to na malém statku nešlo. Proto tyto malé statky zanikaly. Marxisticky řečeno, nastala tedy doba akumulace a v ní vlastně během sto padesáti let český zemanský statek skoro vymřel, a tím koncem osmnáctého století vymizela i drobná česká šlechta. Tenkrát holt ještě nebyl systém založen, jako například svého času byla Včela, který by to udržel. Toto se tedy v okolních zemích nestalo, tam se drobná šlechta udržela, to je specifikum Čech a Moravy a do jisté míry Dolního Rakouska. Viděno sociologicky, byla to velká tragédie, protože z Čech vymizela střední šlechtická vrstva, která by vyplňovala prostor mezi venkovským obyvatelstvem a velkými rodinami. Velké šlechtické rodiny byly vždycky více ve službách internacionální politiky, úřadovaly ve Vídni, v Paříži nebo čertví kde, a tak neměly nikdy denní styk s obyvatelstvem jako malá šlechta.

Jaké to mělo výhody a nevýhody pro naši zemi?

Jako každá přehnaná akumulace to přineslo hlavně negativa. Zní to trochu divně, když to říkám zrovna já, protože Schwarzenbergové na tom nejméně vydělali, celé osmnácté století kupujeme víceméně jeden statek za druhým a díky tomu náš majetek vzrostl do ohromné velikosti. Ale že to byl nepěkný vývoj, to je jistě pravda. Koncem devatenáctého století, kdy existují skoro už jen velkostatky a pak se-
dláci, to není zdravá struktura.

Ještě k úvodní otázce: Co to vlastně je, být šlechticem? Dřív to přece také znamenalo právo nosit zbraň...

Ovšem, šlechtic na jedné straně byl člen ozbrojené družiny vládce, ale na druhé straně byl za své poddané odpovědný a musel je bránit. Abych tak řekl, ta odpovědnost byla a je pro nás tím nejdůležitějším. Celá výchova mých rodičů vlastně systematicky vedla k odpovědnosti za naše lidi. Jak by řekl Konrad Lorenz, tento princip výchovy mě „hat geprägt“, tedy mě razil nejvíce. Vlastně již od útlého dětství na Orlíku až do posledního rozhovoru s mou matkou v minulém roce se všechno točilo kolem této odpovědnosti, to